

חסידי אומות העולם הסמויים

קרולינה פֶּשְׁבֹרֶצְקָה-אדרת | 7.5.2018 | זמן הקריאה 12 דקות

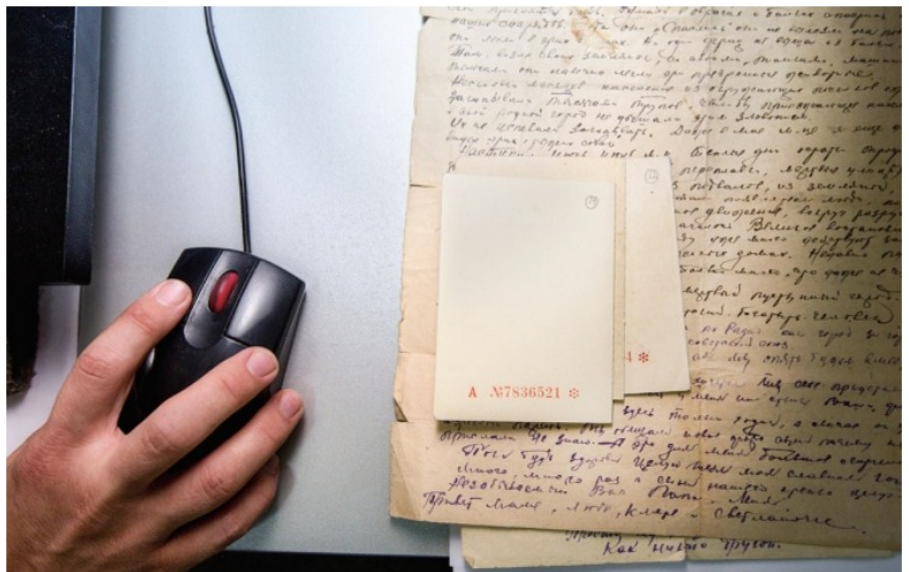
רשימת חסידי אומות העולם מכילה 27,000 שמות, מתוכם כ- 7,000 שמות משפחה פולניים. המלאכה טרם הושלמה - ליד ושם חסרים משאבים כדי לאתר חסידי אומות עולם נוספים.

לפעמים יד המקרה מכתיבה את מהלך הדברים; כמה משפטים בספר, משבצת חסרה באילן היוחסין, צרור מכתבים שהתגלה, מישהו התודע לאירועים בחיי סבו, אחר העריך כי סיפור שנתקל בו - ראוי להוקרה פומבית. בביקור באתר יד ושם הם הופתעו לגלות שמות המצילים בסיפור אינם מופיעים ברשימתם והמתעניינים, יופנו למחלקת חסידי אומות העולם או לשגרירות ישראל בארץ מגוריהם.

ללא פנייה פרואקטיבית – יתכן שהסיפור לעולם לא יראה אור. הסיבה העיקרית היא שביד ושם בוחנים בעיקר את פניות הניצולים עצמם או בני משפחותיהם.

”יש לנו עבודה רבה. למען האמת, לא ניתן לטפל בכל הפניות המגיעות מדי יום מכל רחבי העולם,“ אומרת אירנה שטיינפלד, מנהלת מחלקת חסידי אומות העולם ביד ושם.

היא עצמה הצליחה לגלות מספר חסידי אומות העולם, שרק יד המקרה הובילה לאיתורם.

SEBASTIAN SCHEINER/AP/EAST NEWS

בדיקת מסמכים של ניצולי השואה במעבדה הידיגטלית של יד ושם, ירושלים, 2014.

”אדם מתקדם”

מתוך עדות שהגיש דויד פרומוביץ באוגוסט 1948 במכון ההיסטורי היהודי בקרקוב (ציטוט מקורי): ”ב-26 בנובמבר 1942 יצאתי עם אשתי מגטו טרנוב יחד עם קבוצה שמנתה 14 אנשים. פנינו היו מיועדות ליער ליד ביאָדוֹליִני (רדלובסקיה), במחוז בֶּן־סֶקוֹ הסמוך לטרנוב. היינו חמושים בשני רובים וכמה אקדחים שרכשנו מיאן סְטוֹלֶז. נתקלנו בשומר יערות גרמני, וירינו בו. 10 אנשים מהקבוצה חששו ממצוד אחרינו והחליטו לחזור לגטו. אני ואשתי ושלושת אחי החלטנו להמשיך בתכניתנו, הלכנו לביתו של סטולז [שהתגורר בביאדוליני, הכפר בו גרנו גם אנו לפני המלחמה]. סטולז, איש לא צעיר, בן 60 בתקופה זו, אדם נאור ואמיץ, בעל דעות מתקדמות מאוד, הסתיר אותנו במרתף ביתו.”

וכך מסביר פרומוביץ את היותו של סטולז 'בעל דעות מתקדמות': ”בשנת 1938, בהשפעת התעמולה הנאצית, יהודים שגרו בביאדוליני היו נתונים לחרם כלכלי. חלק מהמשפחות היהודיות עסקו בחקלאות, והן התקשו לגייס פועלים בעונת הקציר בשל החרם. סטולז פנה ביוזמתו לאמי אסתר שגם לה היה משק חקלאי בגודל של כ-2 הקטאר, והציע את עזרתו, בפועל הוא התנדב לעבודה ולא הסכים לקבל שכר.”

בשלהי שנת 1942 וראשית שנת 1943 ברח פרומוביץ ושב פעמים מספר לגטו טְרֶנוֹב. בתחילת ספטמבר, החליטו הגרמנים לחסל את הגטו. החיסול ערך כ-5 ימים [2.9.1942 – 7.9.1942], במהלכו מצאו בני הזוג פרומוביץ מסתור. כשתם חיסול הגטו בני הזוג פרומוביץ, שלושת אחיו, ילד מלודו, ואשה נוספת עם בתה בת השבע, הצליחו לברוח לביאדוליני.

יאן סטולז מקבל ומסתיר את כל השמונה. מ-8 בספטמבר 1943 ועד סוף הכיבוש מסתרת הקבוצה בביאדוליני, "לפעמים ביער, ולפעמים – כאשר לא היה בטוח להישאר ביער – אצל סטולז". פרומוביץ מספר: "סטולז תמיד נתן לנו מחסה, סיפק לכולנו מזון ושומר על קשר מתמיד. תמיד הזהיר אותנו ממצוד ומסכנות אחרות, והביא לנו מזון ליער. אז, לא היה לנו כסף וסטולז עזר לנו ללא שום תמורה כספית, בכלל לא לקח כסף על המזון. למרות שהגרמנים אסרו על כניסה ליער, סטולז עצמו, בעזרת סוסו, הביא לנו ליער 2000 ק"ג תפוחי אדמה לחורף."

"כל עוד הוא חי, גם אנחנו נחיה"

סטולז עזר גם ליהודים אחרים. הוא החביא את עו"ד ד"ר קריס מוויניץ. מישהו גילה זאת והלשין עליו. במרץ 1944 הגיעה המשטרה הגרמנית, שלפה את עורך הדין ממקום מחבואו, ואת אנטוני סטולז, בנו של יאן, מדירת אביו. את שניהם, את היהודי ואת הפולני, רצחו במקום, ליד הבית.

פרומוביץ וקבוצתו ניצלו אז רק משום שבאותו רגע הם לא שהו בבית המשפחה. בעדות נרשם: "שמעתי אז, כלומר בתקופת הכיבוש, שסטולז עוזר לפולנים מסתתרים רבים. הוא הפגין אומץ לב רב והקרבה בעזרה שהעניק לנו. אפילו אובדן בנו שנרצח בשל מתן מסתור ליהודי, לא השפיע על התנהלותו. הוא אמר ש"כל עוד הוא חי, גם אנחנו נחיים". הוא האמין שנשרוד את המלחמה ויחל לבוא הצבא האדום, ובינתיים המשיך והסתכן, המשיך ולקח סיכונים."

כניסת הצבא הסובייטי בינואר 1945 תפסה את פרומוביץ ביער. שניים מאָחיו, סמואל ולאון לא זכו להגיע לסוף המלחמה. "בנוסף לי, לבני פרומוביץ נוספים – רומן, חיה, רגינה וברוניסלבה ואף הָבֵר מוֹזֶ'שׁ – כולנו חייבים את חיינו להקרבתו של יאן סטולז", סיפר דוד פרומוביץ.

בעדותו מוסיף פרומוביץ שלאחר המלחמה יאן סטולז הושם בכלא בטרנוב והואשם ב"שיתוף פעולה עם הגרמנים", מעשה שלדברי פרומוביץ הוא "צחוק הגורל".

עדותו של פרומוביץ מובאת בספרה של פרופ' ברברה אַנְגֶּלְקִינג בשם "איזה יום בהיר ויפה... קורותיהם של יהודים שחיפשו הצלה בכפרים הפולניים בשנים 1942-1945".* הספר יצא לאור באנגלית בשנת 2016, הובא לידיעתה של אירנה שטיינפלד [מנהלת מחלקת חסידי אומות העולם *בד ושם*]. סיפורו של פרומוביץ משך את תשומת לבו והיא נדהמה לגלות שיאן סטולז אינו כלול ברשימת חסידי אומות העולם.

LEVINE/SIPA/EAST NEWS

ארכיון יז ושם, טקסית המונט הארכיון, 2011

שטיינפלד אתרה את עדותו המקורית של פרומוביץ בארכיון המכון ההיסטורי היהודי בוורשה, ופתחה בהליכים להכרת סטולז כחסיד אומות עולם *בד ושם*. ואכן יאן סטולז זכה לתואר חסיד אומות העולם, אך *יז ושם* לא הצליחה לאתר את משפחתו.

מחלקה בתקצוב חסר

כיצד קרה שנדרש זמן כה רב עד שיאן סטולז' מביאדוליני רדלובסקיה זכה להכרה? הרי מיום פרסום המהדורה הראשונה של ספרה של פרופ' אנגלקינג בפולנית חלפו כבר שבע שנים.

אירנה שטיינפלד: "תכנית חסידי אומות העולם *בד ושם* מבוססת כאמור על פניות של פרטים, בדרך כלל ניצולים או בני משפחתם או מאנשים שהצילו יהודים, קרוביהם או מכריהם. אנחנו מאמתים את המידע, ואם הוא עומד בכל התנאים, אנחנו אוספים את כל המסמכים הרלוונטיים, המוגשים לוועדה מיוחדת, לקבלת ההחלטה על הענקת האות."

אך יש גם זווית שונה להתבונן בעובדות: עקרונית, *יז ושם* אינה יוזמת חיפושים. אם הניצול אינו יודע מיהם האנשים שעזרו לו, לא היה לו קשר עם משפחת המציל, ואינו יודע לבצע חיפושים באופן עצמאי, לא ניתן לסמוך על *יז ושם* שיאתר ויאמת את סיפור ההצלה. המחלקה זקוקה לתגבור ניכר של משאבים ועובדים כדי לקחת חלק פעיל באיתור ואימות סיפורי גבורה להצלת יהודים.

* "Jest taki piękny słoneczny dzień... Losy Żydów szukających ratunku na wsi polskiej 1942-1945" – Prof. Barbara Engelking

“למרות הסכנה”

אירנה שטיינפלד מאשרת שמאות הבקשות המגיעות מדי שנה מחייבות בחינות מדוקדקות, דבר הממלא עד תום את זמנם של עובדי המחלקה. מדבריה עולה שמחלקת חסידי אומות העולם נמצאת בתת-תקצוב. שטיינפלד: “מאחר שזרם הפניות נמשך, והן רבות מאוד, לא הגענו עדיין לשלב שבו נוכל לשנות את עקרונות הפעולה ונתחיל בחיפושים יזומים על ידינו. ככלל, מעריכים כיד ושם שמשאבים נוספים, היו מאפשרים הרחבת הברדיקות לאימות סיפורי הצלה, שיפור איסוף ושימור מסמכים, הרחבת פעילויות חינוכיות ועוד.”

שטיינפלד מדגישה כי למרות שהפעילות מבוססת על פניות [כמפורט קודם], כאשר צץ סיפור חדש, מונחים עובדי המחלקה לפעול וליזום חיפוש מידע ותייעוד על ההצלה. עובדי הארכיון שלנו מתבקשים ליידע כאשר הם נתקלים במסמכים המתארים הצלת יהודים. אנחנו מתקשרים גם לארגוני הניצולים ומבקשים להודיע לחבריהם על פעילותנו, כדי שיוכלו להגיש את התייעוד שלהם, אם טרם עשו זאת.”

לא מזמן צץ כיד ושם אירוע שהוערך ע"י העובדים כי יסתיים במבוי סתום. הכומר יעקב וקסלר-ושקינל, עובד הארכיון ביד ושם, נתקל בצרור מכתבים בגרמנית שנכתבו מסוף המלחמה ועד לשנות השישים, והביאם אל אירנה שטיינפלד.

שטיינפלד: “כותב המכתבים, אריק גוטשלק, התכתב עם פולני בשם יאן קוש מהעיר זפן'ג במחוז ביילסקו. הוא כתב לקוש שהוא זוכר אותו לטובה ומודה לו על הצלתו, ומעוניין לגמול לו בדרך כלשהי, אולי לשלוח לו כספים. הבנתי שהפרטים במכתב אינם מספיקים כדי לפתוח תיק למשפחת קוש. הייתי ספקנית לגבי הסיכוי לפתוח הליך על בסיס המכתבים בלבד וכך התחלתי לחפש בארכיון.”

גוטשלק עצמו נפטר בהולנד בשנות ה-90, אך אירנה שטיינפלד איתרה בארכיון יד ושם את שמו של גוטשלק בדף-עד על אדם אחר. חלק מהפרטים תאמו. היא התקשרה לאישה שהגישה את דף-העד והתברר שהאישה היה קרוב רחוק של אריק גוטשלק והכיר את סיפורו במעורפל; גוטשלק שהקים משפחה חדשה בהולנד, בחר לא לשתף את משפחתו בחוויותיו הקשות.

הוא היה יהודי גרמני שברח להולנד. שם, כבר תחת הכיבוש הגרמני, נתפס עם אשתו רוסה והבת רנה ושלושתם גורשו לאושוויץ. אשתו ובתו נספו, הוא צעד ב"צעדת המוות", בדרך איבד את ההכרה ונפל לתוך השלג. כאשר הכרתו שבה אליו הסתבר שנתר לבדו. הוא הלך בכיוון האסמים שנראו באופן ונכנס לאחד מהם. “הפולני לקח אותי אליו למרות הסכנה”, הוא כתב באותו מכתב. הפולני הזה היה יאן קוש.

אירנה שטיינפלד פתחה “הליך” ובנובמבר 2017 קיבלו בני הזוג קוש את אות חסידי אומות העולם.

כמה מאות אותות מדי שנה

שטיינפלד: “לפעמים אנחנו מוצאים תעודה מלפני עשרים שנים, רואים סיפור שראוי להוקרה ואז אנחנו מחפשים קשר לאותו אדם, ואם הוא עדיין בחיים אנחנו שואלים אותו: ‘למה לא הודעת לנו קודם?’ התשובות מגוונות: ‘חשבתי שאמא שלי כבר כתבה לכם’, ‘לא היה לי זמן’, ‘לא חשבתי על זה’. או: ‘כן, ההורים ניצלו, אבל יש משהו שהם לא רצו להזכיר בעדות שלהם וזה דבר שמשנה את המהות של הסיפור הזה.’”

לאחר שמתקבלת פנייה במחלקה, מתחילים לחפש עקבות לסיפור ממקורות שונים. מחפש עקבות הסיפור חייב להכיר את השפה בה נאספו הראיות. לאחר שהצטבר מספיק חומר, הוא מועבר לוועדה שחבריה הם בדרך כלל ניצולי השואה, בראשותו של שופט בית המשפט העליון בדימוס. אחד מחברי הוועדה השולט בשפה הנתונה בוחר שוב את הראיות, כותב דו"ח ומציגו לדיון.

אתגר גדול הוא לפענח את המניעים של המצילים, לבדוק אם הם ידעו שהם מצילים יהודים, או מה קרה כאשר כספם של הניצולים אזל. הברדיקה חייבת לשקול את כל ההיבטים של סיפור נתון, תוך התחשבות בנסיבות המלחמה.

הוועדה עורכת הצבעה לגבי המקרה, מכינה דו"ח, ורק אחרי התקבלותו ההחלטה נכנסת לתוקף. מדי שנה מעניקה הוועדה 400-500 אותות חסידי אומות העולם. קורה שסיפור הצלה אחד כולל מצילים רבים, או משפחות רבות שנתנו יד, ואז המחלקה מחפשת מידע גם על אותם האנשים ששמותיהם לא היו מוכרים לניצול.

באתר האינטרנט של יד ושם אפשר למצוא מידע כיצד לרשום פנייה (גם בפולנית). אירנה שטיינפלד מצינת שהיא בוחנת כל ידיעה ולו בעלת סיכויים נמוכים ביותר לכאורה. “למשל, מגיע אלי מייל: ‘אבא שלי הציל יהודי’, ומציין גם את שם הכפר. אני שואלת: ‘אתה יודע איך קראו לאותו יהודי?’ ומקבלת תשובה: ‘משה’. קשה מנתונים כאלו לשחזר את השתלשלות הסיפור, נכון? אבל לפעמים זה קורה. אני בודקת קודם כל כמה אנשים ששמו משה התגוררו באותו הכפר. אחר כך – אם יש בארכיון שלנו פרטים כלשהם עליהם. כך אנחנו מגיעים לפעמים לסיפורים מופלאים. באופן כזה אפילו מתוך מייל חידתי עלול לצוץ סיפור של חסיד אומות העולם.”

קורה שלאחר חיפושים ארוכים התיק נסגר. זה קורה כאשר המניעים והתנהגות המצילים מתבררים כתלויים בדבר. או כאשר פשוט המידע והראיות אינם מספיקים.

אירנה שטיינפלד: “המשפחות נעלבות לפעמים, מפרשות לעצמן שאם הקרוב שלהם לא קיבל אות, זה אומר שהוא “אינו חסיד”, הוא לא בן אדם טוב. זה נושא עדין. אי הכרה במישהו כחסיד אומות העולם באמת פוגעת באנשים. לכן החלטנו שהליך סגירת תיקים שאינם מושלמים יסייע למנוע אי ההבנות.”

מרביתם אינם יודעים

טקס הענקת אות חסידי אומות עולם מתקיים כשהמצילים, חלקם בחיים וחלקם כבר לא. משפחות שאותרו מקבלות הודעה על הענקת האות, ומוזמנות לטקס בישראל או לנציגות הדיפלומטית הישראלית בארץ מגוריהם.

במסגרת חיפוש המידע אודות סיפור ההצלה עצמו, מתגלות לעיתים כתובות משפחות המצילים. אך איתור המשפחות, אינו במרכז תשומת הלב. כאשר המשפחה לא אותרה, לא מתקיים כלל טקס. כמה מקרים כאלו יש? קשה להעריך, אך העוסקים במלאכה סבורים שאלו הם מרבית המקרים. למרבית הצער, למרבית חסידי אומות העולם לא נערך טקס.

לפעמים משפחות הניצולים מצטרפות לחיפושים. בני המשפחה מבקשים להכיר את “קרוביהם שלא על ידי קשר דם”. הודות למעורבותם ולחקירתם הפרטית הם מצליחים לאתר את משפחת המצילים.

מדוע חיפוש משפחות המצילים אינו עומד בראש הקדימויות של *ישם*? שטיינפלד: "לא תמיד יש לנו אפשרות למצוא אותם. אנחנו מסתמכים בעיקר על עדויות הניצולים, והם לא תמיד נמצאים בקשר עם אותם האנשים, מסיבות רבות. בתקופת הקומוניזם, למשל, פולנים חששו לקיים קשרים עם ישראל. יש גם מקרים שבהם המצילים סרבו להשתתף בטקס מחשש ששכניהם ישמעו על כך שהם הצילו יהודים."

"לקחנו אותו אלינו"

גידי פורז הוא בלש היסטורי. הוא חוקר את שרשי משפחות הניצולים ומאתר את המצילים ומשפחותיהם.

"תהליך החיפוש של משפחות שאינן יהודיות הוא מורכב ומושקע בו זמן רב" אומר גידי פורז. "כנגאלוג, ניתן לאתר משפחות יהודיות, כאשר מכירים היטב את מאגרי המידע. חיפוש של משפחות פולניות, לדוגמה, הוא מורכב יותר. מטלפנים, כותבים, שולחים אנשי קשר למשרדים בעיירות קטנות, סורקים ארכיונים ומציגים שאלות בפורומים. חוק הגנת הפרטיות אינו מאפשר לאתר את המשפחות ללא הרשאה של בית המשפט."

פורז מחפש באופן תדיר משפחות של פולנים שהצילו יהודים, בדרך כלל לבקשת הניצולים או צאצאיהם. כך היה עם משפחת טורן מהעיר שדרות; הם יצרו קשר עם פורז משום שרצו לאתר מידע על הוריו של ואלדק-ישראל.

פורז: "בגיל חמש ואלדק נכלא בגטו מידיזין (ליד וורשה) עם הוריו. אמו, בעלת החנות הפולנית יצאה ובאה מחוץ לגטו כדי להביא מזון. יום אחד פשוט נעלמה. זמן קצר לאחר מכן הגרמנים רצחו את אביו וואלדק נותר לבד."

זופיה וסטניסלב פשקייט / ארכיון פרטי של משפחת טורן

ציטוט מהצהרתם של זופיה וסטניסלב פשקייט: "מצאנו את ואלדק טורן יליד שנת 1935 בספטמבר שנת 1943 מתחבא בשיחים, לאחר שברח מהמקום שבו נהרגו הוריו. לקחנו אותו אלינו ושמרנו עליו במשך כל תקופת הכיבוש. בתקופה שהחלה ההתקוממות בוורשה כלומר מאוגוסט 1944 ועד לפברואר 1945 הוא היה איתנו במחנה עבודה בשכונת בנייני בוורשה. כאשר הסתתר אצלנו לא יכולנו לשלוח אותו לבית הספר בגלל מוצאו היהודי."

גידי: "זופיה אמרה לוואלדק שאסור לו לגלות את שמו האמיתי ואת העובדה שהוא יהודי. כעבור שנים הוא נזכר שבתום המלחמה נגשה אליו אישה ברחוב ושאלה בדיוק את אותן השאלות, האם שמו ואלדק והאם הוא יהודי. הוא ענה בשלילה. מאז לא סלח לעצמו. כל חייו מקננת בו המחשבה שזו הייתה אמו שחיפשה אותו."

לוואלדק הייתה הרגשה שאמו נשארה בחיים. במשך זמן רב ניסה גידי למצוא אותה. המחקר העלה שהוא נולד בנישואיו השניים של אביו. לאביו, מנישואיו הראשונים, שני ילדים, בן ובת, ששרדו את השואה והקימו ביתם בישראל. ואלדק לא הספיק לראותם, אך בזכות פורז הצליח לפגוש את נכדותיהם, האחייניות שלו. על אמו לא נודע דבר.

"הרי אנחנו משפחה"

גידי: "באוקטובר 2016, הגשתי בקשה בד *ישם*, בשמו של ואלדק, להעניק לזופיה ולסטניסלב פשקייט אות חסידי אומות העולם. עם קבלת האישור מד *ישם* התחלנו לחפש את משפחתם. המבצע המורכב אך יותר משנה. שלחתי מיילים עם המידע על פשקייט בכל רחבי פולין. לבסוף הצלחתי לאתר אותם."

"בשלהי שנה שעברה נודע לנו שואלדק חי ומחפש קשר אתנו. הופתענו, במיוחד משום שכבר לא נותר איש מהדור הקודם שיכול לספר לנו פרטים." מייל זה שלחה מגדלנה קרוליק, נכדתו של בולסלב, שהוא אחיו הבכור של סטניסלב פשקייט. "אני זוכרת את סטניסלב מימי ילדותי, כי הסבים התגוררו בבית הסמוך ברח' תמילינה. גם אם הסבים ידעו שסטניסלב ואשתו מסתירים את ואלדק, הם בוודאי לא סיפרו על כך לבנותיהם. אמה סיפרה שזופיה המשיכה לבכות זמן רב אחרי שואלדק נלקח מבתם אחרי המלחמה ונשלח לישראל. לאחר עזיבתו את פולין הם המשיכו להתכתב במשך מספר שנים, אך המכתבים פסקו מלהגיע בגלל הצנזורה הקומוניסטית."

מגדלנה כותבת שצר לה שבני פשקייט לא זכו בעודם בחיים להכרה והוקרה על מעשיהם. היא בטוחה שהידיעה שואלדק "שלהם" חי באושר בישראל והקים משפחה הייתה משמחת אותם ביותר.

מגדלנה, לאחר שאותרה ע"י פורז, ממשיכה להחליף מיילים עם ואלדק וילדיו. הם שלחו זה לזו תמונות משפחתיות ושומרים על קשר.

"בסופו של דבר, במובן מסוים, הרי אנחנו משפחה."

העדים הולכים לעולמם

גידי פורז מתאם עם יד ושם טקס, שיערך בקרוב, להענקת האות לקרוביהם של זופיה וסטניסלב. משפחת פשקיט שתוזמן לירושלים תיוצג על ידי בָּרָבְרָה (אמה של מגדלנה) בת ה-89 ושתי נכדותיה. לשתי המשפחות יהיה זה אירוע מרגש ורב חשיבות.

השאלה שנתרה, כמה טקסים כאלו לא יתממשו עקב הזמן החולף, העדים המתמעטים או יד המקרה שלא תתערב לטובת גילוי מסמכים המתאימים ל יד ושם. אין ספק שהצוות של אירנה שטיינפלד עושה עבודה נפלאה כדי לשמר את זיכרון חסידי אומות העולם. יד ושם הממומן בכספי הממשלה ובתרומות משלב היום פרויקטים רבים שמטרתם לשמר את זיכרון השואה, כדוגמת מאגר השמות של קורבנות השואה. האם לזכר הנספים יש עדיפות על זכר המצילים? אין ספק שישראל יכולה לעשות יותר כדי לתמוך באיתור המצילים. שעון החול אוול.

אירנה שטיינפלד: "אני מודעת לכך שמספר חסידי אומות העולם גדול. אין לי מושג מה מספרם. אנחנו זקוקים לזמן, לפניות, לתקציבי מחקר. מידי שנה אנו מאבדים את העדים ואת הניצולים האחרונים. לכן, אנחנו עושים כמיטב יכולתנו להגיע אליהם ואל עדויותיהם." ©

מחברת המאמר

קרולינה פשברוצקה-אדרת

עיתונאית, כתבת של TYGODNIK POWSZECHNY בישראל. הנושאים בהם עוסקת הם הדיאלוג הפולני-יהודי והנוצרי-יהודי, היסטוריה של יהודים אשכנזים והפנים הרבות של ישראל בת זמננו...

* הכתבה "CISI SPRAWIEDLIWI" תורגמה לעברית באופן פרטי מהשבועון הפולני היוקרתי TYGODNIK POWSZECHNY מתאריך 7 במאי, 2018

[לקריאת כתבות נוספות](#)